

Kazimierz Wenta

Uczyć się przez całe życie, aby być i mieć nadzieję na dobrą pracę

Edukacja Humanistyczna nr 1 (26), 17-21

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kazimierz Wenta
Wyższa Szkoła Humanistyczna TWP
w Szczecinie

UCZYĆ SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE, ABY BYĆ I MIEĆ NADZIEJĘ NA DOBRĄ PRACĘ

Wprowadzenie

Problematyka uczenia się przez całe życie nierzadko jest uwikłana w sploty zróżnicowanych sprzeczności natury obiektywnej i subiektywnej oraz uwarunkowań globalnych i środowiskowych. Dążenie do rozwiązań systemowych, nie uwzględniając oddziaływań na proces uczenia się przez całe życie (LLL) wielu czynników osobowościowych, rodzinnych, kulturowych i edukacyjnych, nie prowadzi do sukcesu w postaci wzrostu kapitału intelektualnego¹. Ujawniają się natomiast deklaratywne oczekiwania, sformalizowane dokumenty rzekomo świadczące o kwalifikacjach, które nie korespondują z sytuacją na rynku pracy, ponieważ w drugim dziesięcioleciu XXI wieku jawi się ona jako nieprzyjazna dla jednostki, gdyby chciała pracować zgodnie ze swoimi preferencjami zawodowymi i płacowymi.

W rozważaniach nad perspektywami uczenia się przez całe życie², w relacji do pokładanych nadziei, zwłaszcza ze strony studiującej młodzieży i ich rodziców, że wyższe wykształcenie pozwoli na stabilizację zawodową w danych miejscach pracy, budzi się uzasadniony niepokój intelektualny i zarazem społeczno-kulturowy związany m.in. z bezrobociem (ponad 25%) wśród absolwentów szkół wyższych³ oraz migracją zarobkową. Z drugiej jednak strony, nic nie wskazuje na to, że wybranej kwalifikowanej zawodowo pracy wystarczy dla wszystkich, dlatego nadzieję na konsensus pomiędzy oczekiwaniami a niekorzystną rzeczywistością na rynku pracy należałoby sytuować w sferze zadowolenia i kulturowych korzyści w rodzinie, na niwie wolontariatu oraz aktywnego uczestnictwa w kulturze. Nakłania to do przemyśleń nad tezą o łatwości mózgu, który powinien jednak wyzwać się z pęt własnych przekonań związanych z efektem przywiązania, autorytetu, wiarygodności i potwierdzenia⁴. Uczenie się na kolejnych etapach

¹ K. Wenta, *Kapitał intelektualny w zglobalizowanym świecie*, „Edukacja Humanistyczna” 2010, nr 2, s. 7–18.

² Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie, w tym Krajowych Ram Kwalifikacji, projekt, Warszawa 04.02.2011.

³ *Bezrobocie wśród absolwentów*, <http://gazetapracy.pl/gazetapracy/1,90442,5688400> [18.06.2010].

⁴ M. Shermer, *Głos sceptyka. Racjonalne spojrzenie na świat*, „Świat Nauki” 2011, nr 8 (240), s. 72.

życia i kariery być może pozwoli na przezwyciężenie antynomii między edukacją a pracą na zmieniających się stanowiskach, i to nie tylko zawodowych, ale także okołozawodowych i bezinteresownych.

Dyskusja nad tworzeniem perspektyw uczenia się przez całe życie

Oparcie rozwoju gospodarczego i społecznego na wiedzy, rozumianej nie tylko jako zbiór ustawicznie uzupełniających i weryfikujących wiadomości i umiejętności intelektualnych oraz praktycznych, ale także jako mechanizm wzbogacający osobowość o pożądane cechy kierunkowe (wartości) i instrumentalne (sprawności), jest ważnym postulatem. Do idei, za którą należałoby podążać, na ogół pozytywnie nastawione są tylko niektóre grupy społeczne (najwyżej 30% populacji), gdyż są one sprzężone za pomocą wymiernych korzyści konsumpcyjnych⁵, m.in. w rywalizacji na globalnym rynku sprzedaży produktów i usług (najczęściej o charakterze innowacyjnym i kreatywnym). Co prawda trafne są deklaracje i wszczęte działania dotyczące przeorientowania modelu kariery edukacyjnej i zawodowej, zmierzające do ustanowienia europejskiego obszaru LLL, w tym europejskich ram kwalifikacyjnych, kompleksowego i spójnego podejścia do uczenia się⁶. Tymczasem od 2008 r. mamy do czynienia z kryzysem ekonomiczno-gospodarczym, który generuje rozliczne utrudnienia w funkcjonowaniu demokratycznego, wolnorynkowego państwa i organizacji samorządowych, co prowadzi do ubożenia licznych grup społeczno-zawodowych. Warto w tym kontekście zauważyć, że *Unię dotknął największy kryzys od początku jej istnienia. Przyczyn jest wiele. Wśród nich wysuwa się na czoło wciąż istniejąca wewnętrzna niespójność Unii i brak autentycznego ośrodka decyzyjnego, zdolnego szybko i sprawnie reagować na zagrożenia. Inaczej mówiąc: Unii do dziś brakuje wymiaru politycznego godnego tej nazwy. Dlaczego tak jest? Otóż niektóre państwa członkowskie oceniają przynależność do Unii jako zło konieczne i nie zmagają się do celów, jakie wyznaczali jej „Ojcowie Europy”. Kraje te systematycznie dążą do tego, aby przekształcić Unię w strefę wolnego handlu*⁷.

Społeczeństwo wiedzy jawi się z jednej strony jako względnie liczna i zróżnicowana grupa ludzi, pozostająca w takich formach życia zbiorowego, gdzie ważnymi czynnikami więzi kulturowej, ekonomiczno-gospodarczej oraz edukacyjnej są: 1) informacja; 2) wiedza; 3) mądrość i 4) prawda⁸.

Praca w społeczeństwie wiedzy, gdzie nie wystarczy przedmiotowo-zawodowo wiedzieć, umieć, ale także dążyć do zobiektywizowanej prawdy oraz mądrości w swoich zachowaniach na co dzień, tzn. chronić się przed zagrożeniami, utrzymywać kondycję zdrowotną, moralną i społeczną, staje się i coraz bardziej będzie inna aniżeli na przełomie obu tysiącleci i w minionym dziesięcioleciu XXI wieku. Nie tylko z dużą dozą

⁵ K. Wenta, *Wychowanie dorosłych do wartości konsumpcyjnych w ponowoczesnym świecie*, „Edukacja Humanistyczna” 2009, nr 1, s. 153–166.

⁶ *Autonomia programowa uczelni. Ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego*, red. E. Chmielecka, Warszawa 2010.

⁷ *Prezydencja na czas kryzysu – rozmowa z Jerzym Łukaszewskim*. Rozmawiała D. Ćosić, www.polska-prezydencja2011.pl/.../prezydencja-na-czas-kryzysu--rozmowa-z-gerzym-lukaszewskim [23.05.2011].

⁸ G. Bellinger, *Knowledge Management*, Internet QutSighs 1998, [w:] K. Wenta, *Zmiany społeczne i edukacja w XXI wieku*, [w:] *Edukacja społeczeństwa w XXI wieku*, red. S. Kunikowski, A. Kryniecka-Piotrak, Warszawa 2009, s. 29.

prawdopodobieństwa, ale także w nawiązaniu do zhumanizowanej teorii chaosu⁹, praca w społeczeństwie wiedzy będzie: dobrowolna, podmiotowa, postulatycznie i funkcjonalnie moralna, innowacyjna, twórcza, o walorach wysokiej jakości wykonywanych czynności wytwórczych, usługowych i w sferze pełnionych funkcji publicznych, odpowiedzialna, zespołowa, konkurencyjna, przedmiotowo-podmiotowo operatywna, o przemiennej funkcjach i zadaniach profesjonalno-zawodowych, zinstrumentalizowana pod względem informatycznym, samokontrolna i samooceniająca, nastawiona na ustawiczne podnoszenie kwalifikacji i kompetencji pracowników itd. Wywodzi się to z odmienności warunków i zadań realizowanych w trakcie pracy najemnej lub menedżersko-biznesowej, ponieważ w społeczeństwie wiedzy koreluje to z tym, że efektywnie pracują przede wszystkim ludzie żądni wiedzy stosownej, którzy powiązani są ze sobą więzią intelektualną przy pomocy nowoczesnych narzędzi informatycznych i dążą do pomnażania dóbr materialnych i niematerialnych dla dobra ludzkości. Dlatego w tym społeczeństwie oczekuje się na ludzi wydatkujących przede wszystkim energię intelektualną, mądrych w swych wyborach i decyzjach, aby pomnażać dobrostan ludzkości w kontekście globalnej ochrony świata przyrody i kultury.

Kapitał intelektualny, zwłaszcza jego zysk w spłaszczonym świecie, z jednej strony jest jego wytworem, ważnym czynnikiem zmian mentalnych, decyzyjnych i funkcjonalnych dotyczącym tego, jak przedstawia się kondycja społeczno-ekonomiczna i edukacyjna danego kraju, np. USA, na wolnym, globalnym rynku, gdzie sytuuje się nowa klasa średnia, konkurencyjna kadrowo, ze względu na ich wykształcenie, umiejętności i pomysły oraz relatywnie względnie niskie koszty płacowe¹⁰.

Nadzieje na realizację celów operacyjnych i interwencyjnych działań

W projekcie strategicznego dokumentu opracowanego przez Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie, w tym krajowych ram kwalifikacyjnych (z dnia 17 lutego 2010 r.), gdzie w zespole współpracowali przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwa Gospodarki, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, wytyczono następujące cele: 1) kreatywności i innowacyjności; 2) przejrzysty i spójny krajowy system kwalifikacji; 3) różnorodna i dostępna oferta form wczesnej opieki i edukacji; 4) kształcenie i szkolenie dopasowane do potrzeb gospodarki i zmian na rynku pracy; 5) środowisko pracy i zaangażowania społecznego sprzyjające uczeniu się przez całe życie. Towarzyszy im system wdrażania i monitorowania jako wskaźniki realizacji celów i poziomów odniesienia do roku 2020¹¹.

Do realizacji celów i zadań na rzecz LLL nie wystarczy nadzieja, ale potrzebna jest także polityczna wola, aby uruchomić właściwe mechanizmy decyzyjne, nie bacząc na krytykę określonych sił społeczno-politycznych, dla których działania interwencyjne, dotyczące np. środowiska pracy i zaangażowania społecznego, mogą być traktowane nagannie oraz oprostowane. Obojętność, werbalna negacja, czy wręcz praktyczne prze-

⁹ K. Wenta, *Neomedia w chaosie budowania społeczeństwa wiedzy*, [w:] *Edukacja informacyjna. Neomedia w społeczeństwie wiedzy*, red. K. Wenta, E. Perzycka, Szczecin 2009, s. 11–28.

¹⁰ K. Wenta, *Kapitał intelektualny...*, op. cit.

¹¹ Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się..., op. cit., s. 43–65.

ciwdziałanie w stosunku do idei LLL ujawnia się różnie, z zastrzeżeniami względem: 1) rozwijania mechanizmów koordynacji działań resortowych na rzecz uczenia się dorosłych; 2) tworzenia systemu ocen i uznawania efektów uczenia się innego niż formalne (system walidacji), jako podstawy nowoczesnego modelu edukacji dorosłych; 3) rozwijania modelu uczenia się dorosłych, którego podstawą jest uczenie praktyczne, w tym uczenie się w pracy oraz w zorganizowanych formach działań wspólnot obywateli; 4) promowania nowych standardów szkolenia dorosłych; 5) rozwijania systemu wsparcia przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza MSP, w zakresie kształcenia i szkolenia pracowników; 6) rozwijania oferty, promocji i zachęt do uczestnictwa osób nieaktywnych zawodowo w edukacji; 7) wspierania edukacji osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz innych grup defaworyzowanych na rynku pracy, w tym niepełnosprawnych; 8) rozwijania partnerstwa resortów, JST, pracodawców, pracobiorców, organizacji społecznych na rzecz edukacji obywateli; 9) wdrażania nowych form organizacyjnych szkoleń dla dorosłych, w tym uczenia się na odległość; 10) wspierania i promocji atrakcyjnych ofert dla seniorów oraz innowacyjnych rozwiązań na rzecz motywowania seniorów do uczenia się dla zachowania aktywności; 11) upowszechniania popytowych sposobów finansowania kształcenia i szkolenia osób dorosłych¹². Wynikają one z inercji społeczno-kulturowej oraz niemożności w sferze zadośćuczynienia rozlicznych oczekiwań, m.in. związanych z odczuwanym dystansem cywilizacyjnym i materialno-bytowym w stosunku do poziomu życia bogatych krajów Unii Europejskiej.

Trzeba mieć nadzieję, że nie zawsze optymistyczny postulat: *uczyć się aby być, uczyć się aby żyć, uczyć się nawet gdyby przyszło nam zginąć*¹³, bez kasandrycznych obaw, chociaż nigdy nie wiadomo, co los przyniesie, to przygotowując się do realizacji celów i zadań w perspektywie, nawet do 2030 r., zachodzi potrzeba konsolidacji środowiska pedagogów pracy i andragogów. Chodzi przede wszystkim o wspomaganie w sferze efektywności i uznawalności kwalifikacji i kompetencji społeczno-zawodowych, także spójności w rozwiązywaniu trudnych problemów edukacji i rynku pracy. Dlatego nawiązując do doświadczeń związanych z opracowywaniem programów operacyjnych dotyczących kapitału ludzkiego oraz LLL, należy zwracać uwagę na monitoring zmian w edukacji i na rynku pracy oraz prognozowanie nowych warunków pracy (i zajęć bezinteresownych – dop. K.W.), m.in. przygotowania do zawodów przyszłości, nowej organizacji pracy i telepracy¹⁴.

O potrzebie przechodzenia od słów do czynów w sprawach ustawicznej edukacji dorosłych na forum UNESCO wypowiada się Paul Bélanger, przewodniczący Międzynarodowej Rady Edukacji Dorosłych. Pierwszym krokiem jest stworzenie szerokiej wizji aktualnego pola edukacji dorosłych, od nauki czytania i pisania, aż do stałego rozwoju zawodowego, także ludzi z wyższym wykształceniem, m.in. w zakresie nauki języków obcych, nauczania o zdrowiu i środowisku oraz upowszechniania wiedzy przez całe życie. Drugim krokiem jest przyjęcie przez polityków aktów prawnych dotyczących ustawicznego kształcenia dorosłych, a trzecim – działanie związane z mobilizacją wszystkich podmiotów: rządowych, ekonomicznych i społeczeństwa obywatelskiego. Z kolei czwarta droga dotyczy działania na rzecz pozyskiwania środków finansowych i mobili-

¹² Ibidem, s. 62–63.

¹³ B. Suchodolski, *Przedmowa do polskiego wydania książki pt. Uczyć się bez granic. Jak zawrzeć „lukę ludzką”*. Raport Klubu Rzymskiego, Warszawa 1982.

¹⁴ H. Bednarczyk, *Ustawiczna edukacja zawodowa wobec europejskiego rynku pracy*, [w:] *Edukacja. Moralność. Sfera publiczna*, red. J. Rutkowiak, D. Kubninowski, M. Nowak, Lublin 2007, s. 588.

zacji zasobów ludzkich, m.in. w postaci przeznaczenia 6% z budżetu edukacji narodowej na edukację dorosłych (jako minimum), piąta zaś droga powinna prowadzić do śledzenia, kontroli i oceny wyników oraz regularnego opracowywania raportów dotyczących ustawicznej edukacji dorosłych¹⁵.

Zakończenie

Problematyka dotycząca LLL znalazła w Polsce konkretne odzwierciedlenie w międzyresortowym projekcie „Perspektywa uczenia się przez całe życie” (2011). Realizacja tego dalekosiężnego przedsięwzięcia wymaga konsolidacji ze strony środowiska naukowego, zwłaszcza pedagogów pracy i andragogów, oświatowców, pracodawców oraz władz administracyjnych i samorządowych. Tworzenie społeczeństwa wiedzy wiąże się także z wysiłkiem prawno-organizacyjnym i finansowym, co w sytuacji kryzysowej nastęrcza wielorakie utrudnienia, m.in. ze względu na proces ubożenia dużych grup społecznych oraz emigrację zarobkową. Dlatego zachodzi potrzeba formułowania nie tylko strategii edukacyjnej dotyczącej LLL, ale także dopracowania się procedur taktyczno-operacyjnych, aby ludzie chcieli, mogli i potrafili wydatkować energię intelektualną oraz praktyczny wysiłek dla sprawy lepszego życia.

¹⁵ P. Bélanger, *Od słów do czynów (From rhetoric to action)*, [w:] *Życie i uczenie się dla pomysłnej przyszłości: siła uczenia się dorosłych*, red. H. Bednarczyk, M. Pawłowa, E. Przybylska, Radom 2010, s. 252–254.

Kazimierz Wenta

Uczyć się przez całe życie, aby być i mieć nadzieję na dobrą pracę

Zagadnienia dotyczące LLL w Polsce zostały odzwierciedlone w konkretnym projekcie „Perspektywa uczenia się przez całe życie” (2011). Realizacja tego projektu wymaga konsolidacji sił społeczności naukowej, zwłaszcza pedagogów pracy i andragogiki jako przedstawicieli nauki oraz nauczycieli, pracodawców, autorytetów spośród władz administracyjnych i samorządowych. Tworzenie społeczeństwa opartego na wiedzy wiąże się również z prawnymi i organizacyjnymi wysiłkami w warunkach kryzysu finansowego, który stwarza wiele utrudnień, m.in. ze względu na proces zubożenia dużych grup społecznych i migrację siły roboczej. Dlatego też niezbędne jest nie tylko formułowanie polityki edukacyjnej na temat kształcenia ustawicznego, ale również doskonalenie taktycznych i operacyjnych procedur, którym ludzie chcieliby i mogli poświęcić energię i wysiłek intelektualny oraz praktyczny na rzecz lepszego życia.

Learn throughout life to be and hope for the good job

Issues concerning LLL in Poland were reflected in the inter-specific project „The prospect of learning throughout life” (2011). Implementation of this project requires the consolidation of long-range from the scientific community, especially the work of educators and andragogy as science, educators, employers and administrative authorities and local government. Creating a knowledge society is also associated with legal and organizational effort and financial crisis that poses multiple obstacles, including the process of impoverishment of large social groups, and labor migration. Therefore it is necessary to formulate not only educational policies in LLL, but also to refine the tactical and operational procedures to which people would like and could devote their energy intellectual and practical effort for the sake of a better life.

Translated by Bożena Wenta